

DE PLATE

**TIJDSCHRIFT VAN DE KONINKLIJKE HEEM- EN GESCHIEDKUNDIGE KRING
"DE PLATE" (V.Z.W.) - OOSTENDE.**

Prijs Cultuurraad Oostende 1996.

Vormings- en ontwikkelingsorganisatie en Permanente Vorming.

Aangesloten bij de CULTUURRAAD OOSTENDE en HEEMKUNDE WEST-VLAANDEREN.

Statuten gepubliceerd in de Bijlage tot het Belgisch Staatsblad d.d. 1-2 mei 1959, nr. 1931 en de Bijlage tot het Belgisch Staatsblad van 16 juni 2004.

Alle medewerkers zijn verantwoordelijk voor de door hen getekende bijdragen en weerspiegelen niet noodzakelijk de opinie van de Kring.

Tekstovername toegelaten na akkoord van auteur en mits vermelding van oorsprong.

Ingezonden stukken mogen nog NIET gepubliceerd zijn.

De auteurs worden er attent op gemaakt dat bij elke bijdrage een bronvermelding hoort.

JAARGANG 45

NUMMER 12

MAAND december 2016

Prijs per los nummer: € 4
Jaarabonnement 2016: € 25
(te storten op rekening
BE81 3800 0966 6224)

IN DIT NUMMER

Blz. 224: **HEEMKUNDE VLAANDEREN:** Jean Pierre Falise wint Jozef Weyns-eremerk

Blz. 226. **R. JANSOONE:** Het dagelijks leven in Oostende tijdens de bezetting (1940-1944) (27).

Blz. 240: **Y. DINGENS:** Anatole France was ook in Oostende.

Blz. 246: Plate-veiling 2017.

KONINKLIJKE OOSTENDSE HEEM- EN GESCHIEDKUNDIGE KRING DE PLATE

Correspondentieadres : Heemkring De Plate, Langestraat 69, 8400 Oostende.

Hoofredacteur en verantwoordelijke uitgever: Jean Pierre FALISE, Hendrik Serruyslaan 78/19, 8400 Oostende.

Rekeningen : IBAN: BE81 3800 0966 6224
BIC: BBRUBEBB

Website: www.deplate.be

E-mail: plate.oostende@telenet.be

Het Bestuur

Voorzitter:

Jean Pierre FALISE, Hendrik Serruyslaan 78 bus 19, 8400 Oostende, tel. 059708815.

E-mail: falise.jp@scarlet.be

Ondervoorzitter:

Ferdinand GEVAERT, Duinenstraat 40, 8450 Bredene.

Secretaris:

Nadia STUBBE, Blauwvoetstraat 7, 8400 Oostende, tel. 059800289.

E-mail: de.plate@telenet.be

Penningmeester:

Fernand MUS, Salvialaan 5, 8400 Oostende, tel.0473862107.

E-mail: ferre.mus@skynet.be

Erebestuurslid:

Gilbert VERMEERSCH, Blauwkasteelstraat 98 bus 2, 8400 Oostende.

Bestuursleden:

Dirk ANGILLIS, Elisabethlaan 439, 8400 Oostende.

Adrien BARBE, Nieuwpoortsesteenweg 82 bus 0302, 8400 Oostende.

August GOETHAELS, Stockholmstraat 21 bus10, 8400 Oostende.

Valère PRINZIE, Euphrosina Beernaertstraat 48, 8400 Oostende.

Emile SMISSAERT, Hendrik Serruyslaan 4 bus 9, 8400 Oostende.

Johan VAN ROOSE, Kabeljauwstraat 5, 8460 Oudenburg.

Koen VERWAERDE, A. Chocqueelstraat 1, 8400 Oostende.

Schreven in dit nummer:

HEEMKUNDE VLAANDEREN: Zoutwerf 5, 2800 Mechelen.

Roger JANSOONE: Eikenlaan 12, 8480 Ichtegem.

Yves DINGENS: Leopold II-laan 6, 8400 Oostende.

1^e DECEMBER ACTIVITEIT

Zondag 11 december

brenge wij een bezoek aan het **Romeins Archeologisch Museum** in Oudenburg.

Programma: 10.00 u ontvangst met koffie
10.30 u bezoek met gids
12.00 u middagmaal (soep met belegde broodjes).

Dit alles voor 19 € te storten op rekening BE81 3800 0966 6224 van De Plate en dit vóór 8 december.

Eigen vervoer: bus – fiets – auto.

2de DECEMBER ACTIVITEIT

donderdag 15 december om 14.30 en 20.00 u

in de conferentiezaal van het Centrum voor Familiekunde Vlaanderen Regio Oostende, dr. L. Colensstraat 6, Oostende.

CINEMA DE PLATE

Daar er in onze binnenstad geen cinema meer is bouwen we voor de laatste activiteit van het jaar, zoals elk jaar, de conferentiezaal om tot cinemazaal.

Jean Pierre DEVOLDER, lid van onze Kring, cineast en voor deze avond ook operateur heeft dit jaar ook weer een tiental kortfilms geselecteerd.

Lucy Loes zingt (VRT)

De Mercator op sleeptouw naar het droogdok (Rudy Verfaillie)

Mars op Oostende (Lisa Tahon)

Stadsmuseum Oostende (Raoul Van Tyghem)

De Vissersvrouwen en Een druppel in de zee (Jean Pierre Devolder)

Les exceptionnels produits de la mer du Nord .....en nog films van 1938 en 1956.

OPGELET : wegens de eindejaarsperiode gaat deze activiteit door op de derde donderdag van de maand en niet op de laatste zoals gewoonlijk Er is een projectie in de namiddag en één 's avonds. Beide kinderen toegelaten.

Een cinematicket kost 5 euro maar leden komen gratis binnen.

JEAN PIERRE FALISE UIT OOSTENDE WINT JOZEF WEYNS-EREMERK

Tijdens de Heemdag, de jaarlijkse studie- en ontmoetingsdag van Heemkunde Vlaanderen, werd het Jozef Weyns-eremerk uitgereikt. Deze hoogste Vlaamse erkenning op heemkundig gebied ging naar Jean Pierre Falise uit Oostende, voor zijn jarenlange inzet voor heemkunde.

Het Jozef Weyns-eremerk werd in 1984 ingesteld als eerbetoon aan dr. Jozef Weyns, eerste conservator van het Openluchtmuseum Bokrijk en vierde nationaal voorzitter van het toenmalige Verbond voor Heemkunde. Het wordt uitgereikt aan iemand die zich op het vlak van de heemkunde uitzonderlijk verdienstelijk heeft gemaakt. Het 33^e eremerk gaat dit jaar naar de eminente heemkundige Jean Pierre Falise, die al ettelijke jaren een van de steunpilaren is van de Heemkundige Kring De Plate uit Oostende. Sinds 2005 is hij ook voorzitter van deze vereniging.

Jean-Pierre is een heemkundige in hart en nieren. Naast zijn inzet in De Plate blies hij in 2000 met enkele vrijwilligers het Herdenkingscomité Paster Pype nieuw leven in. Hij is er nog steeds voorzitter van. Momenteel is Jean-Pierre ook nog actief binnen de Vereniging Vrienden Mu.Zee Collectie Stad Oostende. In 2010 werd hem, als erkenning voor zijn engagement, zijn brede culturele en sociale bewogenheid en de jarenlange inzet en promotie voor de lokale geschiedenis en cultuur, de Prijs van de Cultuurraad van de stad Oostende toegekend.

Rond de eeuwwisseling zette Jean-Pierre ook de stap naar het provinciale niveau. Sinds 1997 is hij bestuurslid van de provinciale koepel Heemkunde West-Vlaanderen, waarvan hij al zeer snel penningmeester werd.

Fons Dierickx, voorzitter Heemkunde Vlaanderen, wees op het veelzijdig werk als heemkundige van Jean-Pierre. Als heemkundige en mens zorgt hij er immers voor dat het lokale erfgoed wordt bewaard als geheugen voor de lokale samenleving, iets wat elke kern, hoe groot of hoe klein ook, samenbrengt en samenhoudt.

Het eremerk werd op 08 oktober werd uitgereikt tijdens de door bijna tweehonderd heemkundigen uit het hele land bijgewoonde Heemdag in Izegem. Rond het thema 'ambachten' werd een boeiende en aangename dag aan de aanwezigen voorgeschoteld.

(uit Nieuwsbrief Heemkunde Vlaanderen)

Het Bestuur van De Plate wenst zijn voorzitter uiteraard van harte proficiat met deze uitzonderlijke prijs en wij durven eraan toevoegen “doe zo voort !!”.

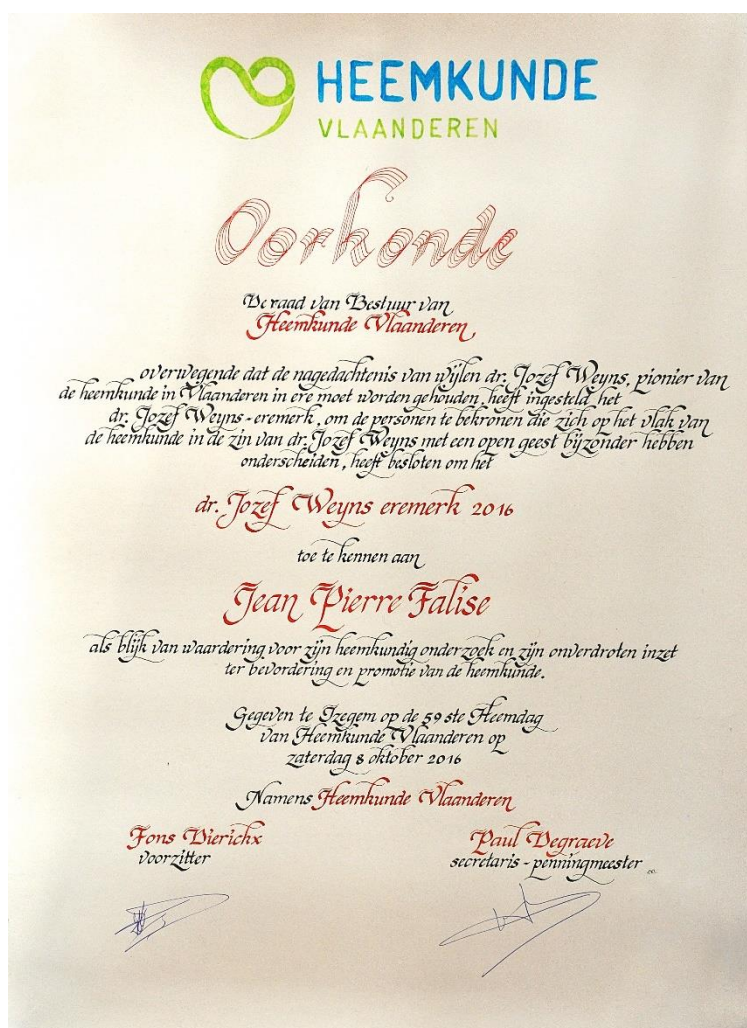

Het kunstwerk, ontworpen door Etienne en Tim De Vis (Gard' Plastiq)

Dit kunstwerk, gebaseerd op de “Pijl van de Burgerlijke Bouwkunde”, werd aan de laureaat overhandigd

v.l.n.r.: Philippe Haeyaert, voorzitter Heemkunde West-Vlaanderen, de laureaat, Fons Dierickx, voorzitter Heemkunde Vlaanderen, een medewerkester van Heemkunde Vlaanderen

Het dagelijks leven in Oostende tijdens de bezetting (1940-1944) (27)

door Roger JANSOONE

27. BEVRIJDING ALS MEDIAGEBEUREN

“Het kan niet worden geloofd dat *onverantwoordelijke* elementen erop uit zijn om van de spanning *van het ogenblik* misbruik te maken.”

(“Het Vlaamsche Land”, 2 september 1944 !)

“Belges, délivrés du joug de l’oppresser, groupons-nous en *un même élan* de foi patriotique !”

(“La Libre Belgique”, 3 september 1944)

Een nieuw fenomeen

Bij de vorige bevrijding in oktober 1918 was er uiteraard nog geen sprake van een “mediagebeuren”, want er was toen nog maar enkel de geschreven pers, een beperkt aantal kranten en tijdschriften, met doorgaans een beperkte oplage. Ook waren er destijds bovendien slechts een beperkt aantal lezers, niet in het minst omdat nog heel wat mensen “ongeletterd” waren. De euforie omtrent de lang verwachte bevrijding (men sprak zelfs van “verlossing”!) werd dan ook niet aangevoerd door in vervoering geraakte pennenridders maar speelde zich grotendeels af op straat en in herbergen, in Oostende liefst met “een schuwend glas bier”. Waarop toen ook nog graag werd ingepikt door straat- en marktzangers, ... evenals door plaatselijke politiciers.

Bij de tweede bevrijding in september 1944 ontstond bijna vanzelfsprekend een echt mediagebeuren (ook al was dat woord nog niet uitgevonden). Natuurlijk waren dat niet dezelfde media als deze van nu. De geschreven pers was nog dominerend, maar ook de radio had (met “het gesproken dagblad”) reeds enige tijd zijn intrede gedaan (met tijdens de bezetting een belangrijke rol vanuit Londen). En daar was allang ook de film, thans weliswaar niet meer beschouwd als behorend tot de media, maar toen (al met Goebbels in de jaren dertig) ongetwijfeld tevens een “medium”, niet alleen met een filmisch overzicht van de actualiteiten maar ook *inhoudelijk*, wat betreft de *keuze* van de films, waarop het publiek massaal inhaakte. En sedert de Spaanse burgeroorlog (1936/39) waren er ook al oorlogscorrespondenten en oorlogsfotografen, waarvan sommige wereldberoemd geworden zijn (zoals Frank Capa en Ernest Hemingway), ... en voor het eerst een (vrouwelijke!) radiojournalist “te velde” (“la Pasionaria” met de kreet “No pasaran!”). En in tegenstelling tot 1918 (Wapenstilstand!), speelde dit mediagebeuren zich toen in 1944/45 af in een wereld die *nog in oorlog* was. Vandaar een binnenlandse berichtgeving die “parallel” wordt afgewisseld met oorlogsverslaggeving, een rare “mix”. Overigens, precies door het aanslepen van die oorlog tot in mei 1945 (en in Japan zelfs tot augustus 1945!) is die bevrijdingsroes insgelijks blijven aanslepen, vooral opnieuw (maar dan wel negatief) aangewakkerd door “de bevrijding van de kampen” in april 1945. Alzo een bevrijdingsroes die onvermijdelijk begon te ontaarden in een eindeloze afrekening en heksenjacht, die zelfs nu nog ergens voort sluimert en steeds opnieuw kan oplaaien.

Het is dus historisch aangewezen om even nader in te gaan op dat toenmalig mediagebeuren, dat in die fel bewogen bevrijdingsperiode - als katalysator én als stimulator - een enorme invloed had op de zich snel opeenvolgende gebeurtenissen en ontwikkelingen. Een desbetreffend “addendum” mag bijgevolg in deze kroniek zeker niet ontbreken. Dit gebeurt hier liefst met zo weinig mogelijk tekst en commentaar. Want die krantentitels en voorpagina’s *spreken immers voor zichzelf* en hangen letterlijk en figuurlijk een indringend beeld op van de “geest” die zich toen van onze landgenoten had meester gemaakt. De geest was uit de fles ! Zoals in de voorgaande aflevering over de bevrijding, is het hier ook zo dat, wat geen pen of PC echt beschrijven kan, spectaculair en overweldigend wordt

weergegeven door het afdrukken van treffend beeldmateriaal, in casu voorpagina's van kranten en tijdschriften. Hierbij moest de keuze beperkt worden tot een representatieve weergave van het toenmalig perslandschap, een pers waarvan de huidige generaties allicht nauwelijks een idee hebben en waarbij het dan ook boeiend en interessant kan zijn om hiermede eventjes kennis te maken.

Terug van weggeweest

Vooreerst moet worden onderstreept dat het heropstarten van een vrije pers onmiddellijk na de bevrijding, niet kan gezien worden los van het persgebeuren *tijdens* de bezetting (cfr. "Pers en sluikpers"). Ter herinnering: bij de invasie in mei 1940 had de "Algemene Belgische Persbond" een oproep gedaan tot uitgevers en journalisten om te vluchten naar Frankrijk om aldaar (zoals tijdens W.O.I) het voortbestaan van een vrije Belgische pers te kunnen waarborgen, vanzelfsprekend in de mening dat dit een heruitgave zou kunnen worden van W.O.I. Dit bleek echter overduidelijk niet het geval te zijn, zodat de uitgeweken schrijversgilde al vlug terugkeerde naar België in de hoop alhier ergens de draad weer te kunnen opnemen. Eigenlijk was dat niet zo moeilijk, zij het dan wel volledig onder controle van de bezetter, die om evidente redenen een algemene werkhervatting in de pers ten zeerste wou aanmoedigen. De vraag was enkel of die uitgevers en journalisten al dan niet op die "uitnodiging" wilden ingaan. Sommigen deden dit wel, anderen niet (of doken onder in de sluikpers).

De gecensureerde (of "aangebrande" pers) omvatte vooreerst de uitgesproken collaboratiekranten, zoals "Le pays réel" van REX en "Volk en Staat" van het VNV. Met daarnaast nieuwe kranten met nieuwe titels, onder strikt toezicht van de "Militärverwaltung". En, zeer merkwaardig, er waren ook enkele "gestolen" krantentitels, zoals "Le Soir", "Het Laatste Nieuws" en "Vooruit", tegen de wil van de eigenaars heropgestart met goedkeuring of zelfs op initiatief van de bezetter.

Het comparatief voordeel van die "gestolen" titels lag in het feit dat de persmachine gedurende heel de bezetting rustig en vlot had kunnen voort draaien, zodat dadelijk na de bevrijding zonder enige onderbreking "business as usual" weer van tel was. Een treffend voorbeeld hiervan is "Het Laatste Nieuws" dat reeds op 5 september 1944 (dus de dag onmiddellijk na de bevrijding!) verschijnt met een speciaal "bevrijdingsnummer", met daarbij - zeer typisch - al meteen ook tekst en uitleg in een hoofdartikel over "Hoe "Het Laatste Nieuws" ter beschikking gesteld werd van de overweldiger".

Totaal anders ging het met "De Standaard", tijdens de bezetting gepubliceerd onder de titel "Het Algemeen Nieuws", maar in september 1944 getroffen door een verschijningsverbod en zelfs onder sekwestre geplaatst. Op 10 november 1944 werd dan maar "De Nieuwe Standaard" uitgebracht, in overleg met de familie Sap, eigenaar van "De Standaard", en in oktober 1946 gewijzigd in "De Nieuwe Gids" nadat de familie Sap het sekwestre van "De Standaard" had "afgekocht" voor de toen enorme som van 25 miljoen frank.

Om maar aan te duiden dat na de bevrijding de "werkhervatting" bij de persjongens zeer dispaaraat verlopen is. En dat had natuurlijk alles te maken met de repressie, die bovendien ook in de perswereld nogal vaak een systeem van twee maten en twee gewichten heeft gehanteerd, kennelijk een gevolg van het snel afhandelen van processen in een sfeer van verwarring en intimidatie.

Een strenge repressie

In vergelijking met de toestand na W.O.I was de repressie nu veel strenger en harder, niet het minst ook in de perswereld. Vooral de regelrechte collaboratiekranten moesten het zwaar ontgelden. Zij kregen niet alleen een definitief verschijningsverbod opgelegd, maar uitgevers, hoofdredacteuren en journalisten moesten zich verantwoorden voor de Krijgsraad. De repressie was genadeloos en er

vielen zeer zware straffen. José Streeel, de hoofdredacteur van “Le pays réel”, kreeg zelfs de doodstraf, en het vonnis werd effectief ook uitgevoerd! Een zelfde lot was beschoren voor Robert Poulet, hoofdredacteur van “Le Nouveau Journal”, doch door “discrete” bemiddeling van graaf Capelle, secretaris van koning Leopold III, ontsnapte hij aan het vuurpeloton.

Een apart geval vormden de vooroorlogse kranten die niet echt hadden gecollaboreerd maar die onvermijdelijk zich hadden moeten onderwerpen aan de censuurvoorschriften en aan de “richtlijnen” van de “Propaganda Abteilung”. Voor de Krijgsraad voerde hun verdediging aan dat zij enkel een “aanwezigheidspolitiek”, een “politiek van het minste kwaad” op het oog hadden, waarbij het beter leek zelf de krant te blijven uitgeven dan dit over te laten aan de collaboratie. Ook staafden zij hun werkhervatting na mei 1940 met de oproep van de koning tot algemene werkhervatting en op de aanmoediging en steun hiertoe vanwege politici en notabelen.

Minder bekend is het feit dat reeds *tijdens* de bezetting sommige kranten het niet meer zagen zitten en uiteindelijk de zaak hebben stopgezet, zoals de “Gazet van Antwerpen”, de “Volks gazet”, “Het Volk”, “Het Belang van Limburg”, “La Libre Belgique” en “La Dernière Heure”. Na maandenlang stilliggen was het heropstarten na de bevrijding nochtans niet zo evident, ook al omdat nogal wat journalisten intussen verdwenen waren of elders een onderkomen hadden gevonden. Dankzij het ACW kon “Het Volk” vlug weer op dreef komen, en het gekke van de zaak is dat een “aangebrande” krant zoals “De Gentenaar” na een “spoedprocedure” toch al op 25 september 1944 opnieuw mocht verschijnen, heel eenvoudig omdat vanuit katholiek-conservatieve kringen druk was uitgeoefend om in Gent het terrein niet volledig te laten innemen door een bij het ACW aanleunende krant, tevens rekening houdend met het verdwijnen van een gezaghebbende katholieke krant als “De Standaard”. De herboren CVP wou na de oorlog wel met haar “Kerstprogramma” een echte centrumpartij gaan vormen, ... maar het zag er al vlug naar uit dat dit toch een wankele standenpartij zou blijven, met middelpuntvliedende krachten die elkaar blijkbaar het licht in de ogen niet gunden.

Al met al mag gesteld worden dat de repressie een groot aantal journalisten heeft getroffen, meestal ervaren en vakbekwame commentatoren en dus niet zo vlug te vervangen. Het aanschijn van de perswereld is mede hierdoor totaal veranderd. Het werd nooit meer zoals voorheen. Een aantal titels waren verdwenen. *Inhoudelijk* liet de pers overwegend een andere geluid en een andere stem horen als in de vooroorlogse periode, toen er vaak nogal wat “geflirt” werd met fascistische stromingen. Dit was nu “taboe” geworden, ofschoon nooit helemaal echt verdwenen.

Met deze inleiding wordt een beeld geschetst van de Belgische perswereld bij de bevrijding in september 1944. Deze toelichting vooraf is hier zeker op zijn plaats. Want anders kan “le lecteur non averti” misschien soms geschokt of geërgerd worden bij het lezen van sommige uitlatingen die toen heel “normaal” waren maar nu wel anders kunnen overkomen !

De pers aan de vooravond van de bevrijding

Opvallend is dat bij een overzicht van de pers *aan de vooravond* van de bevrijding kennelijk van toepassing is “Errare humanum est, perseverare diabolicum!”. Het is inderdaad ongelooflijk, hoe zelfs na de doorbraak van de geallieerden in Normandië (terwijl anderzijds het Oostfront begon ineen te storten!), de gecensureerde pers nog steeds deed alsof er eigenlijk niets of toch niet veel aan de hand was. De bezetter deed er nog een schepje bovenop door, nog slechts enkele dagen vooraleer het land bevrijd werd, ostentatief in de pluche zetels van de Senaat een keiharde “Zivilverwaltung” te installeren, ter vervanging van de iets te “soft” geworden Militärverwaltung”. Souvent la réalité dépasse la fiction ! Maar tussen droom en daad staan er praktische bezwaren ...

Dit “persoverzicht” wordt dan ook ingezet met een paar krantentitels uit die wereldvreemde periode. Vooreerst “De Nationaal Socialist” – Weekblad van de Eenheidsbeweging VNV” van 24 juni 1944, die met als hoofdartikel “Bolsjewisme blijft vijand nr. 1”, het deuntje blijft herkauwen van een mondiale communistische samenzwering, waartegen “*alle* verdedigers van het christelijk Avondland” front zouden moeten vormen in plaats van elkaar te bestrijden. Dat dit eigenlijk wel betwijfeld wordt, mag indirect blijken uit het citeren, in de linkerbovenhoek van de voorpagina, van een gedicht van Cyriel Verschaeve: “Wij heffen hart en handen voor ’t heil der Nederlanden, en zweren vast den eed: *tot doodsbeproefde* trouwe, Wilhelmus van Nassouwe, met u te staan gereed!”.

Intussen horen wij een totaal ander geluid in het sluikblad “FRONT” – Nationaal Orgaan van het Onafhankelijkheidsfront” (juni-juli 1944). In het hoofdartikel “De strijd in het Westen” wordt onomwonden vastgesteld “in feite is er geen Europese vesting meer, er is nog slechts een Duitsland dat langs alle kanten is opgejaagd en dat verwoed strijdt om aan zijn lot te ontsnappen”. Het artikel eindigt met “De bezetter uit het land! Alle patriotten verenigd voor de bevrijding van het vaderland!”

“De Dag” – “Onafhankelijk Morgenblad” van 5 juli 1944 publiceert een “Balans van de eerste maand der invasie” en troost zich hierbij met de gedachte “De geallieerden bezetten één procent van de totale oppervlakte van Frankrijk”. En heeft het tegelijk over “Verbitterde gevechten aan het Oostfront”, waarbij wordt toegegeven “De Duitse troepen ontruimden de steden Minsk en Polozk” (of, met andere woorden, de Russen naderen nu reeds Polen!).

Weerom een totaal ander geluid: het sluikblad “De Roode Vaan” – Orgaan der Vlaamse Communistische partij” van 5 augustus 1944 heeft het al over “De finale strijd” en “België in den strijd voor de bevrijding”. Ten bate van de eigen partij wordt er al vooruit gekeken naar de eigen machtspositie *in een bevrijd België*: “Versterkt de Communistische Partij, dit is uw plicht!”.

Ongetwijfeld een “buitenbeentje” in dit persoverzicht is “Onafhankelijk België”, weekblad *uitgegeven in Londen* door de Belgische regering in ballingschap. In het nummer van 14 augustus 1944 verschijnt het hoofdartikel “De meesters en hun knechten”, uitzonderlijk ook tegelijk in het *Engels* (“The masters and their servants”), duidelijk opdat *ook de Britten* precies zouden weten wat de Belgische regering nu op het oog had, gelet op de nakende bevrijding van het land (dit nummer valt niet toevallig samen met de beslissende vernietigingsslag in de “Falaise pocket”). De boodschap is gericht aan de “knechten van Hitler, die zich in een roekeloos avontuur hebben gestort”. In het daaropvolgend nummer van 19 augustus gaat het om “De ambtenaren onder de bezetting – Nu moet er tot de beslissende strijd overgegaan worden”, een waarschuwing en tevens een oproep tot het in het vaderland achtergebleven overheidsapparaat. Het is duidelijk: de ballingschap nadert zijn einde en de regering maakt zich klaar om terug te keren naar België.

Maar “Het Laatste Nieuws” heeft daar nog geen oren naar. In de krant van 31 augustus (dus nog kort vooraleer de geallieerden België bevrijden) heeft men het over “Bloedterreur en hongersnood in Gaullistisch Frankrijk”, “Oprichting van een nieuw en vast front waarschijnlijk” en tevens over “Het vreselijk lot van Warschau – Een hele bevolking in ellende en wanhoop gedompeld”. Een vluchteling uit Warschau verklaart: “Mocht God mijn landgenoten toch *voor hun lichtzinnige daden* behoeden, waarvoor wij allen een vreselijke tol moeten betalen”. Een vingerwijzing naar de “lichtzinnige daden” van het verzet alhier ... en meteen een waarschuwing voor harde Duitse tegenmaatregelen.

Een representatieve keuze uit een aantal krantentitels

Front van juni/juli 1944

“De Nationaal Socialist” van 24 juni 1944

“De Dag” van 5 juli 1944

DONDERDAG
20
Juli 1944
Hooimaand

Jaarg. 27, Nr 172
Prijs : 1 Frank
Abonnementen :
Tot einde Sept. fr. 50—
Per maand 25,50
Zondagab: tot 30.9.44 9,—

KANTOREN :
Somersstraat 23 Antwerpen
Telef. 386.53 Postb. 77.08
♦♦♦♦

VOLKEN STAAT
uitgave B

ZIJN DIE ROOVERS EN MOORDENAARS GOEDE VADERLANDERS ?

Het volstaat de Franschtalige bla- den van de laatste weken even na te slaan om daaruit een bloemtezing sa- men te stellen van moorden, overval- len, etc. In een gemeente van de Borinage dringen een zestal bandieten een bo- ning binnen op het oogenblik dat de

Duitsch burgerlijk bestuur in België en Noord-Frankrijk

Rijkskommissaris : Gauleiter Grohé

“Volk en Staat” van 20 juli 1944

4e illegale jaargang — Nr 39

5 AUGUSTUS 1944

Prijs : 1,00 fr.

DE ROODE VAAN

Orgaan der Vlaamsche Kommunistische Partij

DE FINALE STRIJD

In den loop van de zeven weken dat het voorschijn : zij achten de overwinning onmogelijk
offensief in het Oosten duurt. Is het front onod- en zij zaven het Hitler-rezime de verantwoorde-

BELGIE IN DEN STRIJD VOOR DE BEVRIJDING

Het Internationaale Oorlogkommando heeft in

“De Roode Vaan” van 5 augustus 1944

AVONDUITGAVE

Donderdag, 10 Augustus 1944

2de JAARGANG, Nr. 289

DE GAZET

Redactie en Beheer: 46 NATIONALESTRAAT, 46 ANTWERPEN — Telefoon 239.30

POSTREKENING DE VLIET 1 776.14

ABONNEMENTPRIJS VOOR 3 MAANDEN 62,50 FRANK

Prijs per nr. 1,— fr.

AND

RIJPARMEN UIT

RAAL-NOORD- EN

Amerikaansche bommenwerpers bombardeeren een

DE BEKEERDE BOLSJEWIEKEN AAN 'T WERK

”IN SOWJET - ITALIË ZULLEN GEEN KERKEN MEER BESTAAN”

Geen eten voor kerkbezoekers

“De Gazet” van 10 augustus 1944

Onafhankelijke België, 19 Augustus, 1943.

NUFIX
is good
for your hair

ONAFHANKELIJK BELGIË

Part 5851-2-3
All Codes 27 Brompton Court,
Kensington, Park Road,
London, W.71

RENSON & STAFFORD
(BROD), LTD.

MANUFACTURERS,
SHIPPERS AND
EXPORTERS

Represented all over the World

Donderdag, 19 Augustus, 1943—Vierde jaar Nr. 33 — Weekblad — 25, Eaton Place, London, S.W.1. Tel. Sloane 9129 — Prijs : 1 Penny

Vaderlanders overmeesteren een Wapendepot

DE DRANG NAAR VRIJHEID
Een algemeene strekking

Een bekend Monument
weggenomen

**WAPENS EN
MUNITIE
BUITGEMAAKT**

“Onafhankelijk België” van 19 augustus 1943

Prijs : 1 frank
FRANKRIJK : 1 Fr 12

telefoon :
17.31.91 17.31.92 17.62.31
17.30.84 17.30.87 17.62.29

Postrekening 48.61

E.L. Jacquainlaan 105-107
Brussel

HET LAATSTE NIEUWS

Donderdag 31 Augustus 1944 . . .

DAGBLAD OCHTENDBLAD. — 57e Jaargang. Nr. 210

Het vreeselijke lot van Warschau

Een heele bevolking in ellende en wanhoop gedompeld

Een speciale korrespondent van het Krakausche blad Coniec Krakowaki brengt, in de Deutsche Zeitung in den Niederlanden het volgende verslag over den opstand in Warschau :

Oprichting van een nieuw en vast front waarschijnlijk

EEN RADIOTOESPRAAK VAN LUITENANT-GENERAAL DITTMAR

De bekende militaire kommentator van de groot-Duitsche radio, luitenant-generaal DITTMAR, vertoont klaarde betreffende den mitteleur

Bloedterreur en hongersnood in Gaullistisch Frankrijk

TALRIJKE BEKENDE PERSONALITEITEN AANGEHOUDEN

HONGERSNOOD TE PARIJS TERREUR TE THONON

Madrid, 30 Aug. — Uit Washing. Het Zwitsersehe linksche blad La Revue publiceert de volgende

“Het Laatste Nieuws van 31 augustus 1944

HET VLAAMSCHE LAND

Prijs per nummer 1,— fr.
4^e Jaargang - N° 219

UCHTENDBLAD

Nationalestr. 46, Antwerpen. — Postrekening 44.99. Tel. (5 lijnen) 839.36-36-37-38-39.

Zaterdag, 2 September 1944

Uitgave B * * * * *

**EP TOT DE
VOLKING**

DE TOESTAND OP DE FRONTEN

Onverwachte tegenaanval der

Dr. GOEBBELS IN «DAS REICH»

Duitschland's

Zoekt Bulgakomst met

“Het Vlaamsche Land” van 2 september 1944

LA LIBRE BELGIQUE

NOUVELLE SÉRIE DE GUERRE
FONDÉE LE 15 AOUT 1940

RÉDACTION ET ADMINISTRATION : OBERFELDKOMMANDANTUR. I, PLACE DU TRONE, BRUXELLES

EDITEUR RESPONSABLE : PETER PAN, JARDIN D'EGMONT, BRUXELLES

Fai toi dans ses destinées. Un pays qui se défend s'impose au respect de tous. Ce pays ne peut pas! Dieu sera avec nous dans cette cause juste.

ALBERT, Roi des Belges

Entre le sacrifice et le déshonneur, le Belge de 1940 n'hésite pas plus que celui de 1914. La lutte sera dure, mais nul ne peut douter du succès final. La cause de la Belgique est juste. Avec l'aide de Dieu, elle triomphera.

“La Libre Belgique” van 3 september 1944

ZONDAG 3 MAANDAG 4 September 1944 Herfstmaand	Jaarg. 27, Nr 210 Prijs : 1 Frank Abonnementen Tot einde Sept. 7, 21,- Per maand 23,50 Zondagabt. tot 30.9.44 4,-	VOLKEN STAAT uitgave A
	KANTOREN : Somerstraat 22 Antwerpen Telef. 386.53 Postnr 77.06	

DIETSCHLAND HOUZEE!

“Volk en Staat” van 3 september 1944

Uitbundigheid is geboden Wanorde is uit den booze	De Tijd
Nr. 1	Maandag 4 September 1944
	Prijs : 0,60 Fr.

Oproepbevel van de geallieerde legers aan de Belgische Bevolking

“De Tijd” van 4 september 1944

Terug

5/9/1944-57e Jaargang Nr 1

LAATSTE NIEUWS

van vroeger

Eigenaar : J. HOSSE
Bestuurder : C. BAEYENS ; Hoofdredakteur : M. STIJNS

OP 26 JULI 1940 werd « Het Laatste Nieuws » onder bedreiging van aanhouding door de Gestapo en deportatie naar Duitsland aan zijn wettigen eigenaars ontzet en tot 3 SEPTEMBER 1944 ten

“Het Laatste Nieuws” van 5 september 1944

Onafhankelijk België, 7 September, 1944.

RENSON & STAFFORD (BROD), LTD.
MANUFACTURERS, SHIPPERS, AND EXPORTERS
Represented all over the World

ONAFHANKELIJK BELGIË

De Fransche Mosterd "La Favorite"
is inderdaad de uitverkorene

Gebruik hem met vleesch, kaas, vleeschpoten of smetwicken. Aan ieder gerecht geeft hij een prikkelend aroma. De kwaliteits is steeds dezelfde. Hij blijft vers tot den laatste lepel. "La Favorite" is de cocktail onder de mosterdsoorten.

In posten van 9d. 10d. en 1/-

Overal te verkrijgen
CONTINENTAL COMESTIBLES, Ltd.
14-18 High Holborn, London, W.C. 1

Donderdag, 7 September, 1944 — Vijfde jaar Nr. 36 — Weekblad — 25, Eaton Place, London S.W.1 Tel. Sloane 9129 — Prijs : 1 penny

DE BEVRIJDING

“Onafhankelijk België” van 7 september 1944

19 MEI 1945   40, Van Iseghemlaan, Oostende   2 bladzijden — 2 Fr.   H. R. O. 1659

ONS BLAD WORDT VAN HEPEN AF AAN 2 FR. VERKOCHT.

DE ZEEWACHT

SINKSEN

Zondag is het Sinksen en dan is het weer le Kerk, want wij vieren de verjaardag van van den H. Geest.

n ooit heeft men die geest noodig, want van 't vernieuwen en, in die vernieuwing, el de diplomaten als de kleinen verlicht r alles beter zou gaan, dat er een totale nd kome, die, in de familiën, zoowel als v, geluk en welvaart doet heerschen.

Grootscheepsche Zuivering

Zondag en Maandag, 13 en 14 Mei 1945, ontstond in stad een groot gewoel. Wij kunnen het niet goedkeuren, maar wij verstaan het. Het is de volksreactie tegen de onmenselijke behandelingen, in de concentratiekampen gepleegd, tegenover onze ongelukkige medeburgers. Het is ook een soort protest tegen een zeker lamheid van de overheid in zuiveringszake. Nochtans, mag zulks niet gebeuren. Het Gerecht is daar om de straffen uit te vaardigen en toe te passen. Het is dus noodzakelijk, dat de overheden onmiddellijk maatregelen nemen om de gerechtigde misnoeytheit van het volk te stillen, en opdat de openbare macht niet meer door gewelddaden zou gestoord worden.

Gleiwitz - Odessa Oostende

Josef Mollet, zoo in de naam van de man van wie « De Zeewacht » de lijdensweg zou vertellen.

Josef Mollet was getrouwd, had 2 schone kinderen en was werkzaam op de « Union Chimique ». Hij was een actief lid van de Witte Brigade. Op zekeren dag was hij op de Hoogelaaan, toen er opeens een auto voor hem stopte. Twee mannen sprongen er uit en vroegen « Schein, bitte ». Hij haalde zijn paspoort uit,

Snuffelaar

Een SS man in geworpen

Maandag voormiddag, bij de aankomst van Brussel, bevond zich een grote menigte, dagelijks het geval is terugkomst af te wac weggevoerden en politie) Onder de uitstappend vond zich een zeker welk nog op den Mei heeft. De menschen i middel in hem een

“De Zeewacht” van 19 mei 1944

“De Vlaamse Oudstrijder van 6 juli 1947

Via “De Gazet” van 10 augustus 1944 krijgt de bevolking intussen een voorsmaakje van wat ons te wachten staat indien de “bolsjewieken” de macht zouden overnemen : “Rusland steekt zijn grijparmen uit” en “In Sovjet Italië zullen geen kerken meer bestaan”.

Als “hekkensluiter” in heel die aaneensluiting van radeloze “wishful thinking” doet “Het Vlaamsche Land” van 2 september 1944 een “Oproep tot de bevolking” samen met “Een waarschuwing van de Duitse autoriteiten” en een artikel over “Duitsland’s onwrikbaar vertrouwen”. Kafka achterna !

Dit chronologisch “persoverzicht” laat zich in zekere zin lezen als een *thriller* met allerlei verrassende en onvoorspelbare wendingen en intriges. De normaliter gescheiden perioden *voor en na* de bevrijding lopen daarbij soms bizar door elkaar heen. Hoe rijm je dat te saam ? De historicus kan enkel beide perioden best *als één geheel* beschouwen !

Een ex-medewerker van de “Militärverwaltung” vatte die vreemdsoortige toestand samen als volgt : “Die Sehnsucht nach einem starken Führer (das heisst der Reichsführer SS), der ja alles in die Hand nimmt, der die lähmenden Zweifel an den Endsieg ausräumt und auf eine klare Richtung drängt, wächste offenbar, ... obwohl jeder Mitlaufer in Kauf nehmen müsste, dass seine eigenen Anteile bei einer SS Machterhöhung drastisch an Wert verlören. Aber grundsätzlich waren viele froh, wenn einer wie Himmler voranginge!” (Heimwee naar een sterke man (meer bepaald de Reichsführer SS) die zelf alles in handen neemt, die de verlamme twijfel aan de eindoverwinning opruimt en die aandringt op een klare richting, dat groeide duidelijk aan, ... alhoewel iedere meeloper daarbij ermede genoeg moest nemen dat zijn eigen aandelen bij een toename van de macht van de SS drastisch in waarde verminderden. Maar ten gronde waren velen al heel blij dat iemand als Himmler het voortouw ging nemen!). En die houding werd perfect weerspiegeld in de collaboratiepers.

Maar die onwaarschijnlijke oogverblindings, welke verklaring vind je hiervoor?? Die dacht ik te vinden bij een Duitse collega (ex-Wehrmacht officier) die dit zag als volgt : “In diktatorisch regierten Staaten wird die Bevölkerung zu Spiessbürgern erzogen, was eine Beschränkung auf das kleine eigene Umfeld bedeutet und damit ein Ausblenden der Welt da draussen. Man meint, seine Scholle verteidigen zu müssen, vor allem gegen andere Meinungen, und übersieht dabei die fortschreitende emotionale, politische und kulturelle Verarmung, innerhalb der Gesellschaft und eben auch bei sich selbst” (In een dictatuur wordt het volk opgekleefd als burgermannetjes, met een inkapseling tot de

kleine eigen omgeving en meteen een afscherming van de buitenwereld. Men denkt zijn geboortegrond te moeten verdedigen, vooral tegen andere meningen, en ziet over het hoofd de voortschrijdende emotionele, politieke en culturele verarming, binnen de maatschappij maar ook bij zichzelf).

Die mentale “inkapseling” wordt geïllustreerd door een hoofdartikel in het allerlaatste nummer van “Volk en Staat” (partijkrant van het VNV), ... verschenen op 4 september 1944 ! En dit onder een (in blokletters!) in het oog springende “DIETSLAND HOUZEE! – deze oorlog *en wij*”. De hoofdredacteur Jan Brans had toen reeds een veilig heenkomen gezocht in Spanje, bij geestesgenoot Franco. Op de ontmoedigde redactie had een vrouw, filmcriticus Jeanne De Bruyn, de euvele moed om het zinkend schip over te nemen. Een tragische figuur, zoals zoveel anderen totaal misleid maar kennelijk toch nog een oprechte “gelovige in de goede zaak”. Dit blijkt uit dit artikel, dat door de historicus (of door een psycholoog?) aandachtig mag bestudeerd worden. Haar betoog klinkt als een *geloofsbelijdenis* onder het mom van een sarcastische schuldbelijdenis van een strijdlustige vrouw die het altijd zeer goed gemeend heeft en die nu, in het aanschijn van “de smadelijke ondergang”, nog steeds niet wil toegeven dat het gevaarlijk en noodlottig was om met het *Herrenvolk* kersen te willen eten! Het doet denken aan (en is misschien geïnspireerd door) de psalm “Judica me ... et discerne causam meam de gente non sancta”. Maar daar de meeste collaborateurs toen reeds halsoverkop “tijdelijk waren uitgeweken” naar Duitsland (waar zij een kortstondige “Vlaamsche Landsleiding” vormden), zullen nog slechts weinig “kameraden” hebben kunnen kennis nemen van haar hoofdartikel. Dit “politiek testament” is als “boodschap” dubbelzinnig dan ook veeleer gericht aan “de witten” dan aan “de zwarten”. En het getuigt van een mentaliteit die ook na de oorlog de “incivieken” bestendig bezielde heeft en die dan ook mede de oorzaak is van het uitblijven van een algemene amnestie. Zeer typisch besluit zij met “Wij hebben iets gedurfd en iets gewaagd. Misschien, als wij achter de tralies zitten, komen er wel goede geesten die ons bevrijden, de spreuk indachtig “Wer immer strebend sich bemüht, den können wir erlösen ...” (wie zijn best doet om steeds een streefdoel te hebben, hem wacht de bevrijding),... en dit dan gevolgd door (in blokletters!) “ONS VOLK ZAL NIET VERGAAN !”

Bevrijding als mediagebeuren

Dat het perslandschap *aan de vooravond* van de bevrijding hier nogal uitvoerig aan bod komt, heeft duidelijk een reden. De slaafse onderwerping (tot in het onzinnige) van de collaboratiepers staat immers *in schrille tegenstelling* tot wat dadelijk na de bevrijding met alle mogelijke superlatieven gepubliceerd wordt ! En “dadelijk” betekent hier inderdaad metterdaad onmiddellijk !! Treffend voorbeeld hiervan is “La Libre Belgique” van (let wel!) 3 september 1944, dus *aan de vooravond* van de bevrijding. Om die reden is de redactie van deze sluikkrant zagezegd nog steeds gevestigd in de “Oberfeldkommandantur” (Troonstraat, Brussel) en is de verantwoordelijke uitgever “Peter Pan”. Dit speciaal en razend snel uitgegeven bevrijdingsnummer wordt uitgereikt met “prière de faire circuler ce journal”. In het hoofdartikel “Honneur à nos libérateurs” wordt gesteld dat “quatre ans d’attente n’ont point ébranlé notre foi en la victoire du Droit et de la Liberté”. In een *parallel hoofdartikel* “Honneur à la résistance” wordt toch al meteen de aandacht erop gevestigd dat de bevrijding niet alleen het werk is van onze “libérateurs” maar ook de vrucht van onverpoosde en onverschrokken inzet van onze verzetstrijders. Of met andere woorden: indien de “Militärverwaltung” nu onvermijdelijk wordt vervangen door een geallieerd militair bestuur, dan zal het georganiseerd verzet hierin toch ook enige inspraak en medezeggenschap moeten krijgen. Gouverner c’est prévoir !

Een dag later verschijnt op 4 september “De Tijd” met een “Oproepbevel van de geallieerde legers aan de Belgische bevolking” onder het motto “Uitbundigheid is geboden – Wanorde is uit den boeze”. Want “de bevrijdingsbeweging mag niet in wanorde ontaarden”. Het is nogal duidelijk dat de nog

niet teruggekeerde regering in Londen mede achter dat “Oproepbevel” staat. De vrees is niet ongegrond dat “de straat” het roer zal overnemen, ... wat inderdaad ook een tijdlang gebeurd is.

Bijzonder merkwaardig is het speciaal bevrijdingsnummer van “*Terug van vroeger - Het Laatste Nieuws*” van 5 september 1944. In een editoriaal “Hoe *Het Laatste Nieuws* ter beschikking gesteld werd van de overweldiger – De geschiedenis van een verraad” wordt uitvoerig ingegaan op de omstandigheden waarin op 26 juli 1940 deze krant “aan zijn wettige eigenaar werd ontstolen” en daarna “tot 3 september 1944 ten dienste werd gesteld van de propagandadienst van de overweldiger”. Dit had zo wel zijn reden want uit processen voor de Krijgsraad zou al vlug blijken dat sommige “gestolen” kranten toch wel stilzwijgend of na een vorm van overeenkomst met de eigenaars verder waren verschenen. De beste verdediging is de aanval ! Vandaar dan ook alvast de waarschuwing “Zij die van deze gestolen titel en onwettig bemachtigde firmanaam gebruik gemaakt hebben, zullen zich voor het Belgische gerecht moeten verantwoorden”.

In Londen doet “Onafhankelijk België” op 7 september 1944 ook nog (en welhaast voor de laatste maal) zijn duit in het zakje. In een hoofdartikel “DE BEVRIJDING” geeft “de oorlogsverslaggever van het agentschap INBEL” een reportage over “Hoe de geallieerde legers België zijn binnengerukt”. In een ander artikel begint de regering in ballingschap reeds vooruit te lopen op de mogelijkheden tot bestuurbaarheid van het land bij haar nakende terugkeer in België: “Een bepaling van de wettelijkheid – De *ongeldige* besluiten van de Secretarissen-Generaal”. Voor juristen is dit een interessante tekst omdat een poging wordt gedaan om juridisch enige klaarheid te scheppen in een zeer omstreden materie, namelijk *hoe* een ambtenaar (die immers statutair steeds “op post moet blijven”) onder een bezettende overheid zijn functie moet *blijven* uitoefenen in het belang van het land en de bevolking. En wat dan met de ambtenaren die in 1940 waren gevlucht naar Engeland ? (een vraag die niet hoefde beantwoord te worden ... vermits Duitsland de oorlog verloren had).

Voor het overige verkondigden alle bevrijdingskranten eenstemmig en eensluidend hetzelfde. Het heeft dan ook geen zin om hier verder uitvoerig op in te gaan. Wij beperken ons hier tot de geciteerde kranten omdat zij telkens, direct of indirect, ook reeds iets aangaven dat een blik wierp op *de nabije toekomst*. Want heel die uitbundige bevrijdingsroes zou uiteraard van voorbijgaande aard zijn. Zoals “Het Laatste Nieuws” het reeds in zijn bevrijdingsnummer duidelijk stelde : “Na de bevrijding zonder verpozen *opnieuw aan het werk !*”.

Wat betreft die blik op de nabije toekomst, waagde het slechts in 1947 voor het eerst iemand publiek een *kritisch* geluid te laten horen omtrent het repressiebeleid. Met name “De Vlaamse Oudstrijder – Orgaan van het Nieuw Verbond der Vlaamse Oudstrijders” d.d. 6 juli 1947, in een hoofdartikel “De *mislukte* repressie”. Ook al ging het hier om een gezaghebbend persorgaan boven alle verdenking, toch vergde het toen een flinke dosis moed om die aanklacht tegen de uitwassen van repressie en epuratie aan te durven, in een tijdsperiode die samenviel met o.a. het geruchtmakend proces tegen de beulen van Breendonk. Er staan in dat merkwaardig artikel (voor die tijd) erg opvallende zienswijzen, zoals “Om liefde en hoogachting voor het vaderland aan te kweken, om burgerzin ingang te doen vinden bij het volk, deed men er beter aan, helden te huldigen en tot voorbeeld te stellen dan de meest ongerijmde straffen uit te spreken”. Een nieuwe lente, een nieuw geluid ??

In dit persoverzicht mag *de lokale pers* zeker niet ontbreken. De keuze valt hierbij op “De Zeewacht” van 19 mei 1945, precies omdat in een hoofdartikel ook al wat verder wordt gekeken naar aanleiding van “groot gewoel in stad” op 13-14 mei 1945, “de volksreactie tegen de onmenselijke behandeling in de concentratiekampen gepleegd tegenover onze ongelukkige medeburgers”. Er volgt een hele beschrijving van al dat “gewoel” : “Een 70-tal huisgezinnen hadden het erg te verduren. Gans den inboedel werd op straat geslingerd en in brand gestoken”. De redactie kan die “volksreactie” niet

goedkeuren “maar verstaat het”. Want het is ook een “protest tegen een zekere lamelendigheid van de overheid in zuiveringszaken”. Toch wijst de redactie erop dat “het Gerecht daar is om straffen uit te vaardigen en toe te passen”. Want “onze Gerechtshoven bestaan daarvoor”.

Al met al was de bevrijding meteen ook een onvergetelijk mediagebeuren, enig in de geschiedenis van ons land ! En opvallend is dat in de sluikpers die bevrijdingsroes veelal reeds begonnen was toen het land *nog niet* was bevrijd, terwijl anderzijds de collaboratiekranten hardnekkig hetzelfde verhaal bleven verkondigen, ook al stond het schuim reeds aan hun lippen (en mochten zij al vrezen voor “bijltjesdag”!). Een mediagebeuren met velerlei facetten ! *Du jamais vu !*

Radio en film

Door heel die heisa rond de bevrijdingskranten werd de radio enigszins in de schaduw gesteld. Nochtans was de rol en de betekenis van de radio tijdens de bezetting van groot belang voor de geallieerde oorlogsinspanning, ... en ook nog na de bevrijding tot de oorlog definitief zou eindigen in 1945. Tijdens de bezetting ging het om de BBC (en Jan Moedwil) en zeker niet om Radio Brussel (die door vrijwel niemand werd beluisterd, zelfs de Duitsers luisterden naar de BBC!). Na de bevrijding heeft de herrezen N.I.R. zich naar best vermogen ingezet, niet alleen op radioverslaggeving (“het gesproken dagblad”) maar ook op cultuur en ontspanning, zoals de “bonte avond” op zaterdag. Er werden nieuwe schlagers en zangers gelanceerd en vanzelfsprekend deden jazz, swing en boogie woogie hun intrede, ook al werd dat in bepaalde kringen nog niet echt gesmaakt. Maar wij werden “veramerikaniseerd” dat het een lieve lust was ! In dat opzicht heeft de radio ongetwijfeld een grote bijdrage geleverd. Want wie had toen al een platendraaier? Welke café had toen reeds een jukebox ? Wij bleven “vastgekleefd” aan ons radiotoestel, wellicht meer nog dan thans aan een TV.

Eveneens nogal onderschat is het toenmalig filmgebeuren. Film wordt niet gezien als een medium doch als een vorm van cultuur en/of ontspanning. Maar destijds was film in zekere zin en in zekere mate *ook een medium*, niet alleen omwille van het filmjournaal maar *inhoudelijk* ook ingevolge *de keuze* van de films (waarin Goebbels in zijn gloriejaren een grootmeester was!). Die keuze werd na de bevrijding vanzelfsprekend totaal anders als voordien tijdens de bezetting. Aanvankelijk was het probleem wel dat nieuwe films (doorgaans Amerikaans of Engels) niet vlug beschikbaar waren (tenzij voor een militair publiek). Tijdens de bezetting hadden de Duitsers alle “verwerpelijke” films vernietigd. Maar de cinemazalen konden en mochten nu zeker niet leeg blijven! Gelukkig werden ergens nog enkele filmklassen ontdekt die aan de vernietiging waren ontkomen, weliswaar films van de jaren dertig, *but who cares?* Vanuit Frankrijk werden wij overigens ruim voorzien van meer recente films. En niet te vergeten : het kassucces “Gone with the wind” (nochtans een al wat oudere film van 1939, maar hier nog niet vertoond) heeft toen maandenlang alle filmzalen veroverd. Tussen haakjes : ingevolge de plotse toestroom van “wufte” of “minder geschikte” films kreeg de katholieke filmkeuring het opnieuw erg druk, want er moest angstvallig gewaakt worden over “de ziel van het kind, de zedelijke gaafheid van onze opgroeiende jongeren en de zielenadel van ons volk”.

Maar waar het eigenlijk écht om gaat : sociaalbewogen en maatschappijkritische filmmakers (zoals Costa-Gavras of Ken Loach) zijn thans een uitzondering die de regel bevestigt. De geldverslindende filmindustrie is onvermijdelijk allang *big business* geworden, die er geen behoefte aan heeft om nog ergens een boodschap uit te dragen en te verkondigen. In een interview, op de vraag “What about social consciousness?”, antwoordde Alfred Hitchcock schamper “Samuel Goldwyn said : Messages are for *Western Union* !”. Meteen betekende dit het einde van de film als medium.

Besluit

De toenmalige media waren zeker niet elkaars concurrenten. Er was een *positieve wisselwerking* en zij vulden elkaar aan. Op die manier werd de bevrijding zelf een kolossaal mediagebeuren, zonder voorgaande in onze geschiedenis. Sedertdien werd iedere gebeurtenis nauwlettend gevolgd door de media, in zoverre dat het nieuws wordt “gemaakt” door de media, want zonder hun aandacht heeft virtueel nieuws geen “nieuwsaarde”, wat een serieus probleem begint te worden. In de westerse landen heerst in brede lagen van de bevolking een toenemende sociale ontevredenheid ingevolge globalisering, en dit met kwalijke politieke gevolgen. Dit wordt gevoed door het feit dat velen het gevoel hebben dat intrinsiek belangrijke gebeurtenissen of ontwikkelingen worden weggemoffeld of nauwelijks aangeraakt. Anderzijds zien zij in het journaal hoe aan “non-events” en onbenulligheden uitvoerig aandacht besteed wordt. Commerciële zenders en tabloids zorgen voor hersenspoeling. *Reality TV*? Gaan wij terug naar de tijd van “hou jij ze arm, ik hou ze dom”? “De minimis non curat praetor” ... maar is dat nog zo ?? Of terug naar “Panem et circenses”? (geef het volk brood en spelen, ... of actueel een consumptiemaatschappij en veel sportevenementen). Overstelpst met uiteenlopende berichtgeving, heeft er zich overigens in ons waarnemingsvermogen een “dode hoek” ontwikkeld, waardoor we in het mediaverkeer niet meer tijdig het gevaar zien opdagen.

In september 1944 wisten de toenmalige media alleszins zeer goed wat *echt* nieuwsaarde had ! Ze hadden dan ook gedurende vier lange en bange jaren ruimschoots hierover kunnen én moeten nadenken. Misschien is er hier thans voor de historicus nog een rol weggelegd qua “fact finding” en “Wahrheitsfindung” ? ... omdat een historicus geen journalist is en bijgevolg geen keuze (en exit) hoeft te maken in de feiten die hij weet bloot te leggen, bronnenmateriaal waaruit hij na grondige analyse de nodige conclusies dient te trekken. De historicus als onderzoeksjournalist ? “Wer immer strebend sich bemüht, den können wir erlösen ...”

(wordt vervolgd)

LIDGELD 2017

Het lidgeld voor het lidmaatschap bij de Koninklijke Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate is voor 2017 vastgesteld als volgt:

Aangesloten lid	€25
-----------------	-----

Mogen wij vragen gebruikt te maken van het hierbijgevoegd stortingsbulletin.

Enkel zij die nog niet betaald hebben vinden hierbij een stortingsbulletin (laatste storting ontvangen op 29 november).

Fernand MUS
Penningmeester

ANATOLE FRANCE WAS OOK IN OOSTENDE

---

door Yves DINGENS

Het gebeurt wel eens dat eertijds beroemde schrijvers na enkele decennia wat in de vergetelheid raken. Dit is ook het geval met de Franse auteur Anatole France (1844-1924), nochtans Nobelprijswinnaar voor literatuur in 1921.

Zijn oeuvre omvat diverse genres (poëzie, theater, sociale en literaire kritiek), maar hij werd vooral bekend als romancier met werken als ‘Le crime de Sylvestre Bonnard’, ‘Le Lys rouge’, ‘Le Livre de mon Ami’, ‘Les Dieux ont soif’, ‘La Rôtisserie de la Reine Pédauque’, ‘L’Affaire Crainquebille’, de vier delen van ‘Histoire contemporaine’, (‘L’Orme du Mail’, ‘le Mannequin d’osier’, ‘L’Anneau d’améthyste’, ‘Monsieur Bergeret à Paris’), ‘Les Opinions de Jérôme Coignard’, ‘Thaïs’, ‘L’Ile des Pingouins’ e.a. Zijn werken, geschreven in een zeer zuivere, verzorgde taal, getuigen van een zeker scepticisme en een zachte ironie. Op esthetisch gebied was hij eerder conservatief, maar politiek was hij vooruitstrevend. en stelde hij zijn pen ten dienste van diverse manifestaties van de militante linkerkant (zo bv. ten gunste van Alfred Dreyfus) (1). Zijn werk is vooral geïnspireerd door zijn eigen ervaring en herinneringen, zijn zinnelijke aard, zijn compassie voor de medemens, een sterk gevoel voor onafhankelijkheid en ook door de theorieën van Darwin en Renan. Het oeuvre van Anatole France biedt een scherpzinnig getuigenis van zijn tijd ; van zijn ideeën over de crisis van het westen kunnen we nog altijd wat opsteken.

France was één van de bekendste auteurs van de Derde Republiek tussen 1880 en 1920. In het buitenland werd hij vaak gezien als het volmaakte type van de gemiddelde Fransman. De toekenning van de ‘Nobelprijs voor Literatuur’ werd door de jury als volgt gemotiveerd : “Als erkenning voor zijn briljante literaire verwezenlijkingen die gekenmerkt zijn door een nobele stijl, een diep gewortelde menselijke sympathie en een echt Gallisch temperament”. Een jaar later werden zijn werken echter door de Katholieke Kerk op de index der verboden boeken geplaatst, omdat hij een vrijdenker was zoals Voltaire en een afkeer had van ascese (het zich onttrekken van plezier vond hij juist een grote zonde). Anatole France was lid van de Académie Française sinds 1896 (2).

*
* * *

Dat Anatole France ook in Oostende heeft vertoefd blijkt uit een brief, waarvan een uittreksel werd gepubliceerd in het boek van Georges Gérard: ‘La Jeunesse d’Anatole France 1844-1870’ [uitgegeven in 1925]. De brief is gericht aan Ludovic Naudeau en is gedateerd: ‘Ostende, le 17 août 1895’ (3). De auteur geeft er een verklaring van zijn literair pseudoniem (bij de burgerlijke stand was hij bekend als François Anatole Thibault). Hij stamt uit een oude familie van wijnboeren uit de streek van Saumur (departement Maine-et-Loire). Zijn vader, François-Noël Thibault, was in zijn geboortestreek bekend onder het diminutief van zijn eerste voornaam , France, en dit zijn ganse leven lang. De zoon heeft deze naam dan ook overgenomen (4).

“Je n’ai pas choisi un pseudonyme. Le nom de France est un sobriquet plus ancien que moi; je suis d’une très ancienne famille de vigneron angevins qui, près de Saumur, peuple encore deux ou trois villages. Mon père avait comme nom François-Noël Thibault. Il était connu dans son pays natal par le diminutif de son premier prénom, France. C’est le nom qu’il garda pendant les quarante-cinq ans de sa vie laborieuse, modeste et pleine d’honneur. L’usage plus fort que la loi m’impose à mon tour ce nom de France que je porte comme il l’a porté”

Eind augustus 1902 meldden enkele lijstjes in de plaatselijke krant de aanwezigheid van Anatole France in onze stad. Hij kwam hier aan boord van het jacht 'Musica' van zijn vriend Arman de Caillavet (5). Anatole France was gedurende meer dan 20 jaar een welkome gast in het salon van Mevrouw Arman de Caillavet.

De volgende leuke anekdote kan zich mogelijks hebben afgespeeld tijdens dit korte verblijf, hoewel geen datum wordt gepreciseerd; er wordt evenwel vermeld dat de auteur per jacht aankwam (6).

De bekende kunstschilder Léon Spilliaert vertelde eens dat zijn vader die kapper was en als zijn zoon waarschijnlijk een ironist, een keer in zijn winkel het bezoek kreeg van de grote Franse schrijver Anatole France, die zich eerst niet wilde laten kennen doch ten langen laatste meer spraakzamer werd, nadat hij van de oude heer Spilliaert een lesje gekregen had van bittere spotternij.

In de kapperswinkel ontspon zich namelijk het volgende gesprek, natuurlijk in het Frans, maar wij vertalen:

- Zijt gij reeds in 't bad geweest, Mijnheer ?
- Ja. Waarom vraagt gij me dat?
- Het is toch dicht bij het staketsel dat gij zijt gaan baden?
- Ja.
- Hebt gij dan niet bemerkt dat het water daar zo bruin is ?
- Ja. Wat is dat ?
- Dat is het water uit de riolen, Mijnheer, en het is eigenlijk in ons vuil (vader Spilliaert gebruikte een ander woord) dat gij, vreemdelingen, zwemmen gaat en dan het water zo lekker vindt !

Het schijnt dat Anatole France over de wending van dit gesprek zo verblijd was, dat hij beloofde om nog terug te keren.

Doch het jacht waarmee hij gekomen was, vertrok 's anderendaags en zo kwam er niets van een verdere kennismaking.

Anatole France zou anoniem hebben medegewerkt aan de Oostendse seizoenskrant 'La Saison d'Ostende' die schrijft (vertaald uit het Frans) : (7)

Het briljante verslag dat onze eminente medewerker Anatole France wijdt aan de dag van zondag op de Wellingtonrenbaan, verslag dat hij niet ondertekend heeft - allicht uit bescheidenheid [...]"

Deze vermelding schijnt erop te wijzen, dat de auteur nog (meer dan eens ?) Oostende bezocht, maar we vonden hiervan geen attestaties. Als de schrijver naar Oostende kwam met het jacht van zijn vriend Arman de Caillavet en ook op deze boot overnachtte, is het normaal dat hij niet vermeld is in de 'Liste des étrangers', gepubliceerd door 'La Saison d'Ostende'.

Van oktober 1901 tot april 1902 verschijnt zijn bekende roman 'Le Lys rouge' als feuilleton in 'Le Carillon' ; deze roman was een dubbel eerbetoon aan Mevrouw de Caillavet en aan Italië.

Op 12 en 13 december 1909 vertoont de 'Cinéma Cosmopolite' in het 'Théâtre de la Scala' de film 'Thermidor An II' van M.A. Bahier, naar de novelle van Anatole France (de Franse revolutie zal enkele jaren later het onderwerp zijn van 'Les Dieux ont soif') (8).

Op 11 maart 1911 is er een voorstelling in het ‘Théâtre Royal’ met op het programma, naast een tweeakter van P. Bourget en S. Basset : ‘Le cas de conscience’, ook ‘Crainquebille’: komedie in drie bedrijven van Anatole France (9).

In de week van 9 tot 15 mei 1924 wordt in ‘Cinéma Moderne’ (geopend in 1920 als één van de eerste Oostendse ‘filmpaleizen’) de stille film ‘Crainquebille’ van Jacques Feyder vertoond, naar de roman van Anatole France, met Maurice de Feraudy en Marguerite Carré (10). In de week van 10 tot 16 mei 1935 wordt in dezelfde cinemazaal (ondertussen herdoopt tot ‘Cameo’) een nieuwe gesproken versie vertoond van deze film, nu in een realisatie van Jacques de Baroncelli, met acteur Tramel (11).

Tenslotte vermelden we nog talrijke opvoeringen in het ‘Théâtre Royal’ van ‘Thaïs’, lyrische komedie in 3 bedrijven en 7 tableaux, libretto door L. Gallet naar de roman van Anatole France, muziek van Jules Massenet (28/08/1918, 24/07/1919, 30/07/1923, 24/08/1923, 15/07/1925).

In de jaren vóór en na de Eerste Wereldoorlog komt Anatole France vaak ter sprake in de lokale Oostendse pers. Enkele voorbeelden :

- Un souvenir inédit sur Anatole France : L’églantier du clocher (Le Carillon; 20/10/1924) ;
- A. France (Le Carillon; 16/02/1922) ;
- Anatole France en pantoufles , door J.J. Brousson (L’Echo d’Ostende; 13/12/1924) ;
- En passant. Sur Anatole France (Le Carillon; 22/10/1924) ;
- La grande passion d’Anatole France (La Saison d’Ostende; 07/07/1929) ;
- La vraie figure de M. Bergeret (Le Carillon; 30/10/1924) :
- Roswith et Anatole France (L’Echo d’Ostende; 29/01/1927) ;
- Anatole France (Le Carillon; 16/02/1911) ;
- Anatole France et la crise du Balkan (La Tribune d’Ostende; 14/11/1908) ;
- Anatole France et son secrétaire (Le Journal de la Côte; 28/12/1927).

VERWIJZINGEN

- (1) Alfred DREYFUS (1859-1935) : officier van joodse religie, werd in 1894 ervan beschuldigd geheime documenten te hebben overgemaakt aan Duitsland.
Hij werd door de krijgsraad veroordeeld tot opsluiting en dwangarbeid in de strafkolonie op het Duivelseiland (Frans Guyana). Hoewel zijn onschuld werd bewezen, weigerde de krijgsraad eerst om haar vonnis te herroepen. De zaak verwekte veel beroering in Frankrijk, dat verdeeld geraakte in twee blokken : *Dreyfusards* (meest de linkerzijde en personaliteiten als Emile Zola, Georges Clemenceau en ook Anatole France) en *Antidreyfusards* (rechts en uiterst rechts). Ook antisemitisme speelde in deze zaak een rol. Na een lange campagne voor herziening van het proces werd hem in 1899 gratie verleend en pas in 1906 werd hij gerehabiliteerd. Aan de ‘zaak Dreyfus’ werd ook ruimschoots aandacht besteed in de Oostendse lokale pers.
- (2) http://ned.wikipedia.org/wiki/Anatole_France .
- (3) Vermeld in: Le Carillon; 29/10/1925.
Ludovic Charles Naudeau (1872-1949) was journalist, publicist en auteur. Reeds op 19-jarige leeftijd startte hij als reporter. Als ‘grand reporter’ versloeg hij de Russisch - Japanse oorlog (1904-1905) en werd zelfs tweemaal gevangen genomen. Hij maakte ook de bolsjewistische revolutie in Rusland mee en interviewde Lenin, maar de vragen die hij stelde deden hem voor een tijd in de sovjet-gevangenissen belanden.

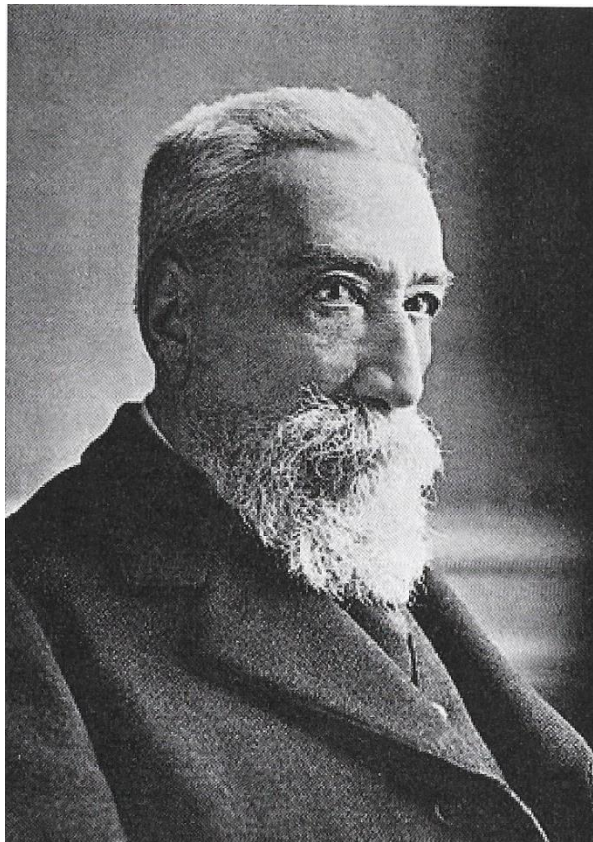

Hij werkte voor diverse kranten en tijdschriften als 'Le Temps', 'L'Illustration' en 'Le Journal'. Hij publiceerde ook enkele boeken over Japan en realiseerde een belangrijke enquête over het probleem van de nataliteit in Frankrijk en een andere over de Franse bevolking. (http://fr.wikipedia.org/wiki/Ludovic_Naudeau).

- (4) Men vindt soms een andere verklaring : de naam zou komen van de '*Librairie de France*' die zijn vader uitbaatte.
- (5) 'La Saison d'Ostende' (29/08/1902) en 'L'Echo d'Ostende' (31/08/1902).
Gaston Arman de Caillavet (1869-1915) schreef samen met Robert de Flers een aantal toneelstukken als 'L'Habit Vert', 'Le Roi' en 'Les Bois Sacrés' die, hoewel niet echt vernieuwend, veel succes kenden. Na de dood van de Caillavet werkte de Flers samen met Francis de Croisset.
- (6) Citaat uit 'De Duinengalm', 10/04/1936.
Léonard-Hubert Spilliaert (1851 – 1928), vader van Léon Spilliaert, baatte een kapperszaak en parfumerie uit in de Kapellestraat en creëerde eigen parfums zoals '*Brise d'Ostende*'.
- (7) La Saison d'Ostende; 23/07/1911.
- (8) La Tribune d'Ostende ; 12/12/1909.
- (9) Le Carillon; 02/03/1911.
- (10) De Zeewacht ; 10/05/1924 en Le Carillon; 16/05/1924.
- (11) Le Littoral ; Het Visscherijblad ; L'Echo d'Ostende 11/05/1935.
In 1954 werd 'Crainquebille' een derde maal verfilmd door Ralph Habib.
In 2009 werd een bewerking voor televisie (France 2) gemaakt door Philippe Monnier, met Jean-François Stévenin in de titelrol. '*L'Affaire Crainquebille*' verscheen als een lange novelle (110 p.) in 1901. Nadien werd er ook een toneelversie van gemaakt en later drie films. Het verhaal is vrij eenvoudig. Jérôme Crainquebille is een groentenventer die in zijn wijk zeer gewaardeerd wordt. Op een dag wordt hij echter tot een gevangenisstraf veroordeeld, omdat hij zagezegd een politieagent zou hebben beledigd tijdens een wat heftige woordenwisseling met een klant. Het getuigenis van een arts wordt niet geloofd. Bij zijn vrijlating is de arme man verbitterd . Hij geraakt aan de drank, veronachtzaamt zijn cliënteel en tracht uiteindelijk weer achter de tralies te geraken. Zijn leven kent nochtans een tijdelijke verbetering wanneer het lot hem een straatjongen uit de rue Mouffetard leert kennen (*Wikipedia*).

Anatole France bij het begin van zijn loopbaan. Portret door Wilhelm Benque.
Tucker Collection, New-York Public Library Archives (Wikipedia).

Anatole France bij het verlenen van de Nobelprijs voor Literatuur in 1921 (Wikipedia).

Franse postzegel met de beeltenis van Anatole France, uitgegeven in 1937 ten voordele van de werkloze intellectuelen (catalogus Yvert nr. 343). Dezelfde afbeelding verscheen in 1938 (Yvert nr. 380). (Verzameling Yves Dingens).

Karikatuur van Anatole France met opschrift: “De grootste levende Fransman”. Werk van Jean Baptiste Guth. Gepubliceerd in “Vanity Fair” van 11 augustus 1909 (Wikipedia).

PLATE – VEILING 2017

Schikkingen betreffende de veiling

1. De aanbieder moet een getypte, of minstens zeer goed leesbaar geschreven lijst samenstellen.

Bij boeken: titel, auteur, uitgever en datum vermelden;

Bij andere stukken of het een origineel of herdruk is.

Wij aanvaarden **geen** fotokopieën meer.

De lijst moet samen met de te veilen stukken binnengebracht worden in het Stadsmuseum, Langestraat 69, Oostende op **zaterdagen 7 en 14 januari**, van **10.00 uur tot 12.30 uur** en van **14.00 uur tot 17.00 uur**. De stukken zullen bij het aanvaarden gecontroleerd worden. Er worden geen stukken meer aanvaard de avond van de veiling.

2. De geschatte waarde per stuk moet minstens 5 Euro bedragen.

3. Er worden **maximum 20 stukken per persoon** aanvaard.

4. Op zondag **22 januari**, tussen **10.00 uur en 12.00 uur**, zullen de aangeboden stukken te bezichtigen zijn in het Stadsmuseum. De lijst met de te veilen stukken zal reeds beschikbaar zijn. Wie op de kijkdag niet kan komen kan de veilinglijst terugvinden op de website (www.deplate.be).

5. Op de avond van de veiling, donderdag **26 januari 2016**, zal de lijst ook te koop aangeboden worden.

6. Het bestuur behoudt zich het recht voor de veiling te annuleren indien het aanbod te schraal is.

7. Verder blijven de vroegere schikkingen van toepassing:

Een % komt te goede van De Plate. Dit procent werd vastgesteld op 20 % dat afgehouden wordt van de verkoopsom;

De stukken (boeken, foto's, affiches, plannen, enz. maar geen breekbare voorwerpen) moeten betrekking hebben op Oostende of de Kuststreek

VISSERSCAFÉ

Ons Vissercafé zal open zijn op zondag 8 januari van 10.00u tot 12.30 u

Iedereen van harte welkom

Taverne
De Zeegeuzen

Uit sympathie

Kapucijnenstraat 39
8400 Oostende

0496 / 93 73 09

Boekhandel 'New Corman'

Uit sympathie

Witte nonnenstraat 38
8400 Oostende

059 / 70 27 24

welcome@cormanoostende.be

TAVERNE JAMES

James Ensorgalerij 34

**AL JAAR EN DAG
DE OOSTENDSE AMBACHTELIJKE
GARNAALKROKETTEN**

exclusief voor West-Vlaanderen:
Munich van 't vat

't Iengels Wienkeltje
'British Goodies'

Christinastraat 56
8400 OOSTENDE (Belgium)
Telefoon 0032 (0)59 44 54 40
tiengelswienkeltje@telenet.be
britishgoodies@telenet.be

*'t Ostends café serveert
lekkere biertjes
met een zeer
uitgebreid assortiment
Noordzee delicatessen!*

Visserskaai 29-30
Oostende
0489/ 981 331

Gesloten op maandag en dinsdag, behalve tijdens schoolvakanties

Specialiteit:
verse vis!

**... met de lekkerste frietjes
van Oostende**

Gesloten op maandag

**WEB DESIGN, SOFTWARE & SERVICES
IT MANAGEMENT - HOSTING**

WEBDESIGNER van WWW.DEPLATE.BE

info@100it.be - 0478/ 34 75 23